

HEIDELBERGCEMENT

Zbliźmy się do ptaków z naszego sąsiedztwa!

Lekcja trzecia

Rok z życia ptaka

Opracowanie: Aleksandra Pępkowska-Król,
Rafał Bobrek

© OTOP 2020

HEIDELBERGCEMENT

Wiosną warto przyrzeć się przyrodzie

Za oknami wiosna. Trochę żal, że w najbliższych dniach nie wybierzesz się na żadną dłuższą wycieczkę. Zostając w domu nie musisz jednak tracić czasu. Możesz przygotować się na pełniejsze spotkanie z urokami tej wspaniałej pory roku.

Ptaki nieodzownie kojarzą się z wiosną. To, że ptaki mają pióra, dzioby i skrzydła, wie każdy. Ale czy nie warto byłoby się dowiedzieć czegoś więcej? Dziś chcielibyśmy pokazać Wam, jak wygląda **jeden rok w życiu ptaka**.

Oczywiście każdy gatunek charakteryzuje nieco inny cykl. Gatunki osiadłe zwykle przystępują do lęgów nieco wcześniej niż wędrowne. Większe ptaki potrzebują z reguły więcej czasu na wysiadywanie jaj od mniejszych, które składają mniejsze jaja. Jednym przygotowaniem do odlotu na zimowiska zajmuje dużo czasu, inne wolą się tam udać jak najszybciej. Ale poszczególne etapy w rocznym cyklu życiowym ptaka są niemal zawsze te same. Zachęcamy do prześledzenia ich na przykładzie dwóch gatunków – wędrownego ptaka szponiastego – **orlika krzykliwego** i osiadłej sowy – **puszczyka**!

HEIDELBERGCEMENT

Orlik krzykliwy

Orlik krzykliwy to duży ptak szponiasty – drapieżnik prowadzący dzienny tryb życia.

Długość jego ciała to 55–65 cm, a rozpiętość skrzydeł 145–165 cm. Przy czym samice są wyraźnie większe od samców.

Jest ptakiem wędrownym.

Dożywa nawet **26 lat**.

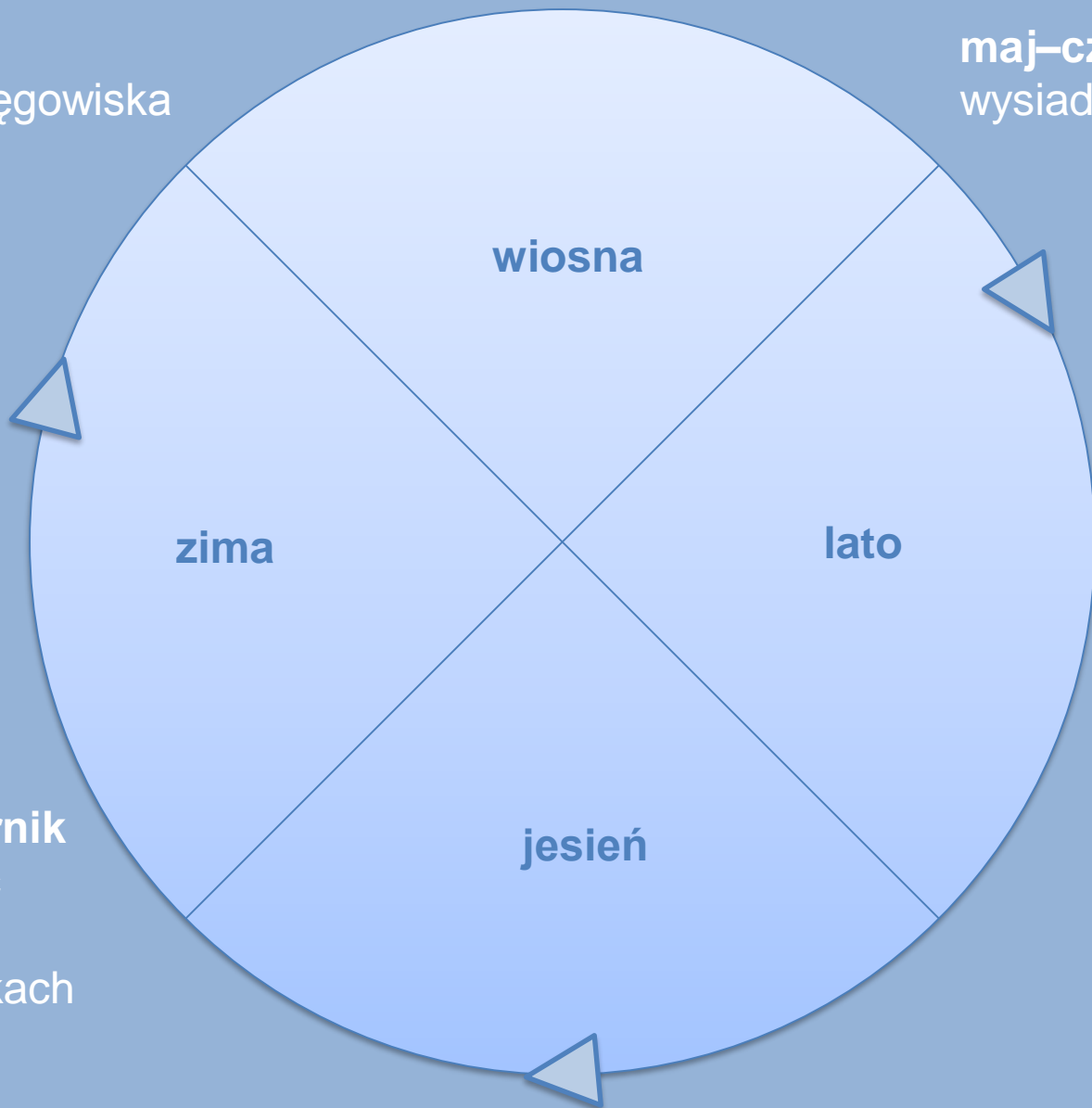

Rok z życia orlika krzykliwego

początek maja
składanie jaj

kwiecień
powrót na lęgowiska

maj–czerwiec
wysiadywanie jaj

**czerwiec–
sierpień**
opieka nad
młodymi

**październik
–marzec**
pobył na
zimowiskach
w Afryce

**sierpień–
wrzesień**
odlot na
zimowiska

Rok z życia orlika krzykliwego

kwiecień
powrót na lęgowiska

W połowie kwietnia orliki krzykliwe wracają do Polski ze swoich zimowisk w Afryce. Okres godowy rozpoczynają od spektakularnych lotów tokowych. Para ptaków wznosi się i krąży nad ziemią, co jakiś czas jeden z ptaków lub oba składają skrzydła i pikują w dół, aby tuż nad ziemią ponownie je rozłożyć i powoli wznieść się w górę.

Zobacz, jak te majestatyczne drapieżniki wyglądają podczas swojej wędrówki. Przyjrzyj się światu z lotu ptaka (źródło: Wildlife Israel Yuval Dax).

Rok z życia orlika krzykliwego

początek maja
składanie jaj

wiosna

lato

jesień

Po utworzeniu pary ptaki przystępują do budowy gniazda. Budują je w lasach sąsiadujących z rozległymi łąkami, stanowiącymi miejsca, gdzie orliki poszukują pożywienia. Gniazda umieszczane są w koronach starych, przeważnie iglastych drzew. Raz wybudowane gniazdo może służyć ptakom przez wiele lat. W kolejnych sezonach lęgowych jest tylko nieco poprawiane i powiększane.

Na początku maja samica składa jaja, najczęściej dwa. Przy czym z uwagi na ograniczone zasoby pokarmowe parze niemal bez wyjątków udaje się wychować tylko jednego potomka.

Rok z życia orlika krzykliwego

Po złożeniu jaj przez samicę, para przystępuje do ich wysiadywania czyli inkubacji. Oboje rodzice na zmianę ogrzewają i ochraniają rozwijające się jaja. Cały proces trwa aż 38–40 dni.

maj–czerwiec
wysiadywanie jaj

Obejrzyj film, w którym zobaczysz, jak wygląda wysiadywanie jaj przez orliki krzykliwe.

Toki, składanie jaj i opieka nad potomstwem to bardzo wyczerpujące czynności. W tym okresie ptaki muszą naprawdę dużo jeść, a po wykluciu się piskląt rodzice i im będą musieli dostarczać posiłki.

Obejrzyj film i przekonaj się, z jak różnych metod korzystają orliki krzykliwe podczas polowań (autor: Robert Kruszyk).

Rok z życia orlika krzykliwego

Opieka nad potomstwem również trwa długo. Pisklę przebywa w gnieździe 50–60 dni i dopiero w sierpniu może je opuścić. Obejrzyj dwa filmy, w których widać, jak rodzice opiekują się młodymi na różnych etapach ich rozwoju.

W sierpniu i wrześniu dorosłe i młode ptaki opuszczają swoje rewiry lęgowe i odlatują na zimowiska.

czerwiec– sierpień opieka nad młodymi

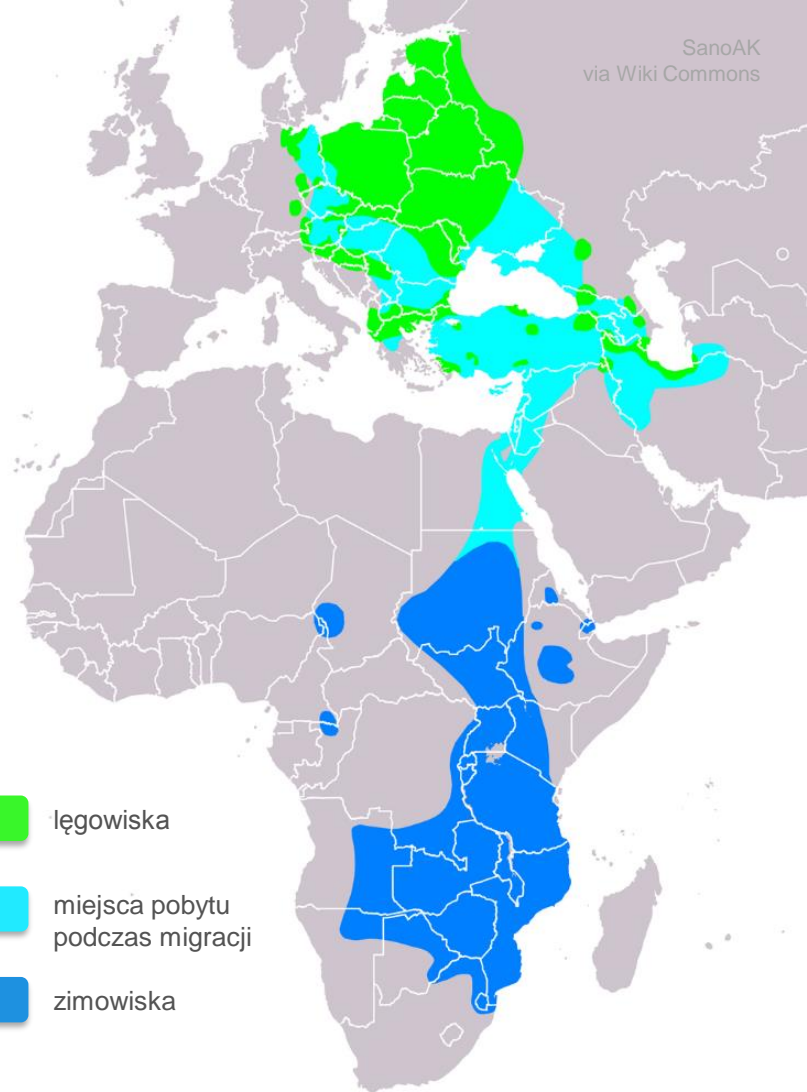
Niemal gotowe do opuszczenia gniazda, pisklę orlika krzykliwego z jednym z rodziców. Rozpoznasz je m.in. po ciemniejszym upierzeniu i jasnych plamach na piórach skrzydeł, których nie mają dorosłe osobniki (źródło: Green life film Agnieszka & Damian Nowakt).

Opieka nad pisklęciem.

Orlik krzykliwy – gdzie go szukać w ciągu roku

Orlik krzykliwy gniazduje w środkowej, wschodniej i południowej Europie, a także w Azji Mniejszej i na Kaukazie. W tych częściach świata można go spotkać wiosną i latem - od kwietnia do sierpnia. W sierpniu ptaki odlatują na zimowiska, które znajdują się na sawannach wschodniej Afryki. Podczas migracji pokonują dystans ponad 10 000 km.

Wędrowka orlika Wita

W roku 2011 ornitologom z Komitetu Ochrony Orłów udało się założyć obroź telemetryczną jednemu z polskich orlików krzykliwych znad Biebrzy – nadali mu imię Wita. Obroźa telemetryczna to urządzenie, które umożliwia rejestrację lokalizacji (miejsca przebywania) przemieszczającego się ptaka. Udało im się prześledzić szlak migracji Wita i odkryć miejsca jego odpoczynku i zimowania. Kliknij na mapę umieszczoną z lewej strony, by prześledzić wędrowki Wita.

Orlik krzykliwy – gdzie go szukać w Polsce

Orlik krzykliwy jest w Polsce ptakiem nielicznym. Szacuje się, że w naszym kraju gnieździ się 1700–1900 par tego gatunku. Orlik krzykliwy nie jest zatem częstym bywalcem naszych lasów. Najłatwiej o spotkanie z tym majestatycznym drapieżnikiem na wschodzie i północy kraju. Jego najliczniejsze populacje występują we wschodniej części Karpat (przede wszystkim w Beskidzie Niskim) i na Podlasiu.

Koniecznie sprawdź na mapie w atlasie, gdzie znajdują się te dwie części Polski.

W filmie, który znajdziesz klikając na zdjęcie, Damian Nowak – ornitolog z Magurskiego Parku Narodowego – opowiada o orlikach krzykliwych zamieszkujących Beskid Niski (źródło: Na tropie).

HEIDELBERGCEMENT

Puszczyk

Puszczyk to najliczniejsza i najczęściej spotykana sowa Europy. Podobnie jak orlik krzykliwy, jest drapieżnikiem, ale prowadzi nocny tryb życia.

Długość ciała dorosłego samca to 35–40 cm, a rozpiętość skrzydeł 85–95 cm. Samice są nieco większe od samców.

Jest ptakiem osiadłym.

Może żyć **20 lat**.

Andreas Trepte
via Wiki Commons

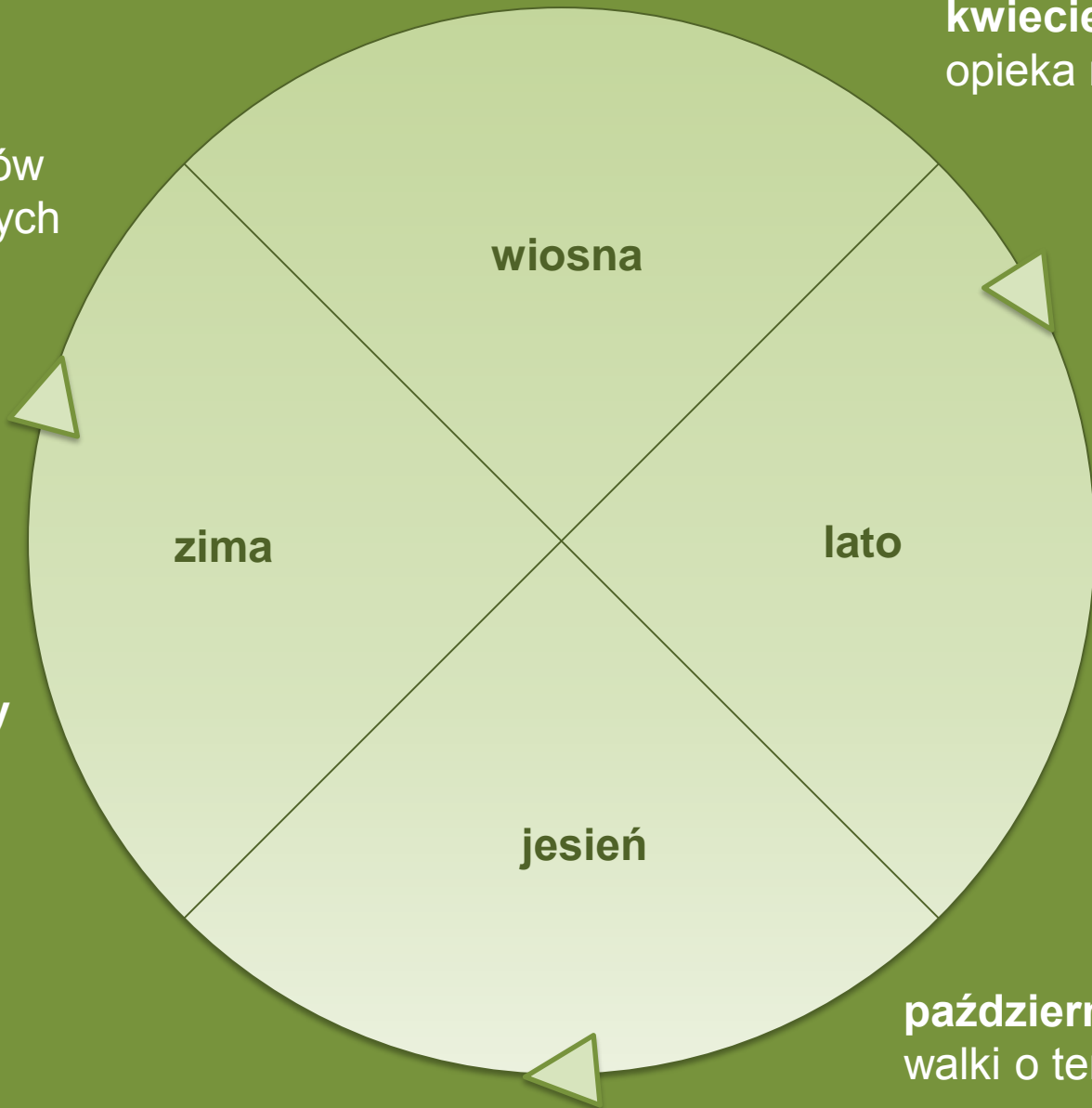
Rok z życia puszczyka

marzec–kwiecień
wysiadywanie jaj

kwiecień–maj
opieka nad młodymi

marzec
początek lęgów
ptaków żyjących
w lasach

grudzień–luty
zaloty

październik–listopad
walki o terytoria lęgowe

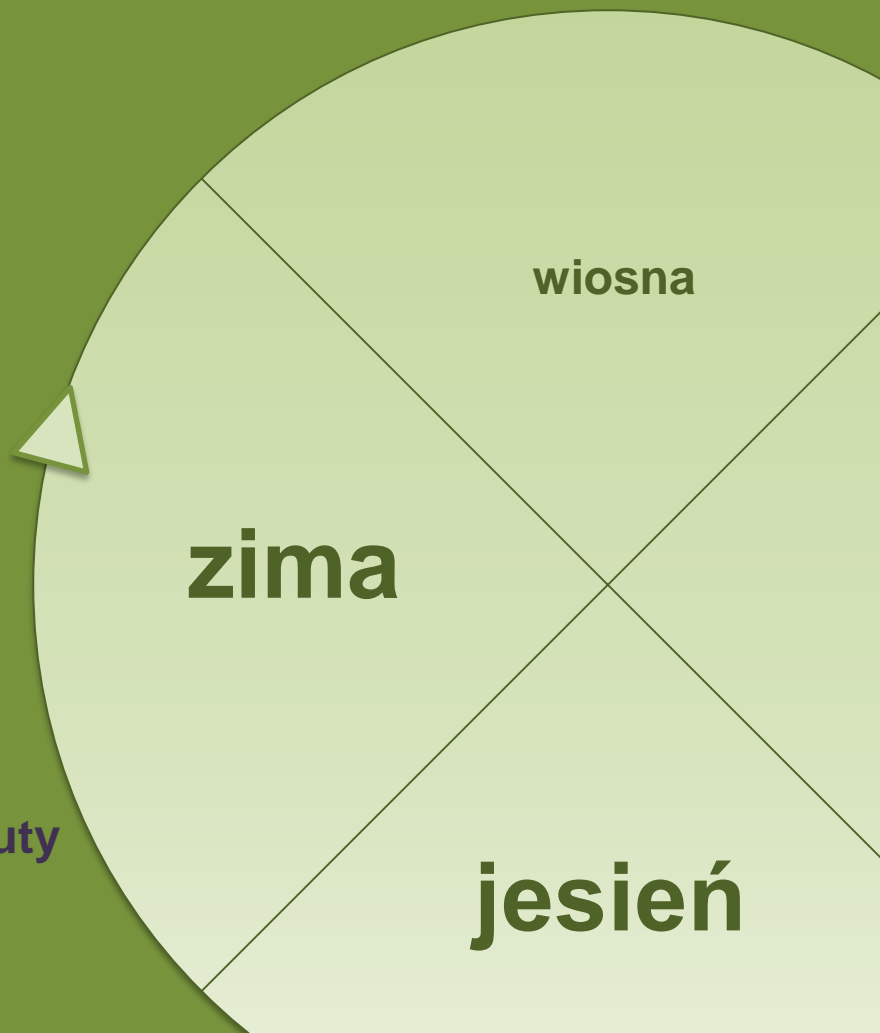
Rok z życia puszczyka

W październiku i listopadzie samiec puszczyka zajmuje terytorium, którego następnie aktywnie broni przed innymi samcami. Na miejsca lęgu najczęściej wybiera dziuple starych drzew. Posłuchaj, jak puszczyk daje głosem znać rywalom, żeby nie zbliżali się do jego terytorium.

Od grudnia do lutego ptaki łączą się w pary. Samce zalecają się do samic przynosząc im pokarm i wykonując szereg czynności, takich jak stroszenie piór czy machanie skrzydłami.

grudzień–luty
zaloty

Rok z życia puszczyka

W marcu, a w przypadku ptaków żyjących w miastach nawet w styczniu lub lutym, samice składają jaja. Jest ich 2–8. Wielkość lęgu (czyli liczba złożonych jaj) zależy przede wszystkim od dostępności pokarmu. Jaja wysiaduje wyłącznie samica. Samiec w tym czasie bynajmniej nie opuszcza swojej partnerki. Ktoś przecież musi ją karmić. Zobacz, jak to robi w poniższym filmie (źródło: CEPL Rogów).

marzec
początek lęgów
ptaków żyjących
w lasach

Rok z życia puszczyka

Wysiadywanie jaj zajmuje samicy 28–30 dni.

Opieka nad młodymi to bardzo wyczerpujący okres w życiu rodziców. Samica nie opuszcza gniazda do czasu aż pisklęta mają około 1–2 tygodni, a samiec cały czas karmi i ją, i pisklęta.

Po około 5 tygodniach od wyklucia, młode potrafią już latać, ale samodzielne stają się dopiero po około 3 miesiącach od wyjścia z gniazda.

Pisklęta puszczyki krótko po wyjściu z gniazda.

marzec–kwiecień
wysiadywanie jaj

kwiecień–maj
opieka nad młodymi

wiosna

zima

jesień

Puszczyki żyjące w lasach a puszczyki z miast

Pierwotnym siedliskiem puszczyka są stare lasy i bory pełne starych dziuplastych drzew. To właśnie dziupla w takim drzewie jest najlepszym miejscem na założenie gniazda. Ale lęg może się także odbyć w zagłębieniu złamanego pnia czy w starym gnieździe ptaka szponiastego.

Puszczyki nierzadko można również spotkać w miastach. W sąsiedztwie człowieka legi zakładają przede wszystkim w parkach, tutaj oprócz dziupli mogą wykorzystywać specjalnie dla nich przygotowane skrzynki lęgowe. Mogą gnieździć się także w mniej oczywistych miejscach – np. na strychach, wieżach kościołów, a nawet w kominach.

Ciekawostka – cykl życiowy puszczyków zamieszkujących miasta różni się nieco od cyklu osobników tego samego gatunku z siedlisk naturalnych (lasów i borów). W miastach ptaki mogą przystępować do lęgów znacznie wcześniej niż w lasach. Tu samice jaja mogą zacząć składać już w lutym, a nawet w styczniu.

Zastanów się, dlaczego puszczyki żyjące w miastach przystępują do lęgów wcześniej niż te z lasów?

Na filmie zobaczysz puszczyka ukrytego w jednym z krakowskich kominów (źródło: Tomasz J. Kierkowicz).

HEIDELBERGCEMENT

Zadanie cz. 1

Spróbuj znaleźć jak najwięcej informacji o jednym z gatunków ptaków wymienionych poniżej, a następnie wykonaj zadanie opisane na kolejnej stronie.

kowalik

pustułka

jerzyk

bocian biały

czajka

dzięcioł zielony

Klikając na zdjęcie znajdziesz przykładową stronę, na której można znaleźć potrzebne informacje, ale nie ograniczaj się do nich. W Internecie jest naprawdę dużo informacji o ptakach. A może masz w domu encyklopedię lub książkę poświęconą ptakom, do których warto zajrzeć?

HEIDELBERGCEMENT

Zadanie cz. 2

Sprawdź, czy wybrany przez Ciebie gatunek jest osiadły czy migrujący, a może prowadzi koczowniczy tryb życia i zimę spędza przemieszczając się to tu, to tam na stosunkowo niewielkie odległości?

Jeśli Twój bohater jest migrantem, sprawdź, kiedy wraca do Polski i kiedy odlatuje na zimowiska. Jak długą podróż odbywa.

Sprawdź, kiedy przystępuje do lęgów. Może odbywa ciekawe toki?

Jak duże gniazdo buduje, a może gnieździ się w dziuplach? Ile jaj składa samica?

Opracuj cykl z życia wybranego przez siebie gatunku – zaznacz na osi lub kole czasu zdobyte przez siebie informacje. Zaprezentuj je w interesujący sposób. Możesz na przykład część z nich przedstawić posługując się własnoręcznie wykonanymi obrazkami.

HEIDELBERGCEMENT

Przydatne informacje cz. 1

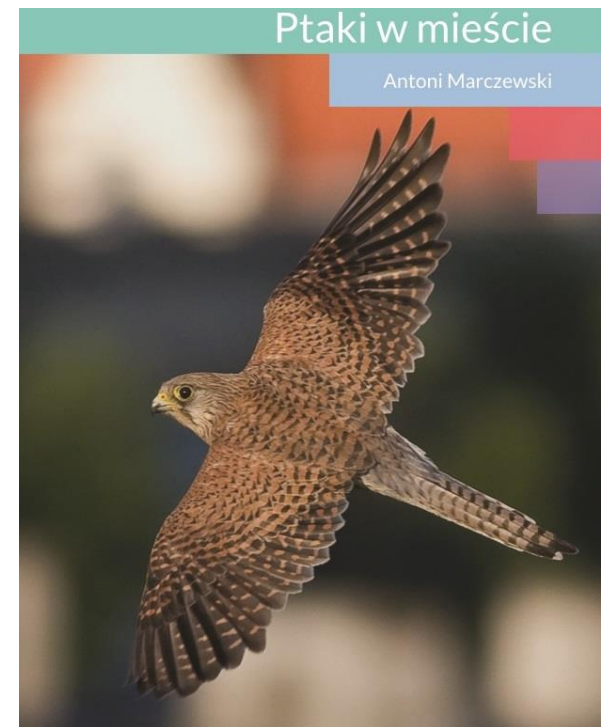
Strona Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków:

www.otop.org.pl

Strona OTOP poświęcona migracjom. Tutaj możesz m.in. zgłaszać swoje obserwacje powracających na lęgowiska ptaków:

www.springalive.net/pl-pl

Broszura OTOP „**Ptaki w mieście**”, w której znajdziesz sylwetki wielu gatunków ptaków żyjących w otoczeniu człowieka
(kliknij na obrazek, by pobrać PDF).

HEIDELBERGCEMENT

Przydatne informacje cz. 2

Podstawowe informacje o ptakach występujących w Polsce znajdziesz m.in. tutaj:

ptaki.info

Strona, na której znajdziesz nagrania głosów ptaków:

www.xeno-canto.org

HEIDELBERGCEMENT

Lekcje „Zbliźmy się do ptaków z naszego sąsiedztwa” przygotowane zostały w ramach programu Spring Alive 2020. Jest to program organizowany przez BirdLife International, w Polsce wdrażany przez [Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków](#). Jego cel to inspirowanie i edukowanie dzieci w Eurazji i Afryce na temat migracji ptaków i w ogóle piękna natury. Poprzez warsztaty, zajęcia szkolne i wydarzenia dla rodzin nasza inicjatywa ma na celu stworzenie kolejnego pokolenia ludzi świadomych piękna przyrody i istniejących zagrożeń. Tegoroczny temat programu Spring Alive to: **„Jak być dobrym obserwatorem ptaków”**.

Od 2019 r. program Spring Alive finansowany jest przez HeidelbergCement.

